

Grondroeders komen straffeloos weg met schade aan boomwortels

Boombeheerders moeten uit slachtofferrol stappen

Schade bij graafwerkzaamheden aan kabels en leidingen bedraagt miljoenen per jaar. Daarom beschermt de wet kabels en leidingen, ofwel de Wet Informatieuitwisseling Ondergrondse Netten (WION). Maar hoe zit het met de bescherming van bomen? Hun waarde kunnen we ook in keiharde valuta uitdrukken. Toch komen kabel- en leidingleggers – dat zijn ook grondroeders! – al te vaak ongestraft weg met de beschadiging aan boomwortels. Wat is hier het probleem?

Auteur: Karlijn Raats

Marc Hogenboom van TFI 4000: "De groensector neemt slechts een zeer klein deel van de begroting bij zulke werken voor haar rekening en staat dus achteraan in de rij. Wij zullen als sector een paar nullen achter onze begroting moeten zetten om mee te tellen."

"Cultuurtechnici hebben een hekel aan het emotionele aspect rond bomen"

Civiltechnici en nutsbedrijven hebben een wettelijke stok achter de deur: grondroerders krijgen ongenadig op hun falie als ze geen schets opragen van de kabels en leidingen in de ondergrondse ruimte en proefsleuven graven voordat ze echt gaan graven (Klic-melding, zie kader 2). Dit is maatschappelijk erg belangrijk, want kabels, leidingen en goed verharde wegen zijn onontbeerlijk voor het functioneren van een woonwijk of industriegebied. Doorslaggevend voor deze wet die grondroerders op laat passen (WION, zie kader 2) is echter niet het feit dat er af en toe iemand zonder internet zit of dat er een gaslek gedicht moet worden, maar de meest voorkomende beweegreden onder mensen: pecunia. De overheid geeft aan dat de jaarlijkse schade aan kabels en leidingen door graafincidenten 40 tot 75 miljoen euro bedraagt. Maar ook de groei van boomwortels veroorzaakt leidingbreuken of haarwortels zorgen voor schade door rioolverstoppingen. Klic-melding: helemaal mee eens dus, het geld groeit ons niet op de rug.

Bestek en zorgplicht

Boombeheerders hebben ook zo hun stokken om achter de deur plaatsen. Cecile van Iperen, leider van het project 'Infrastructuur en Bomen' bij kennisplatform CROW, spoort civieltechnici, stedenbouwers en groenmensen aan om samen te

werken in een vroeg stadium van een project en om goed na te denken over goede beplanting die kan overleven in de openbare ruimte. Aangezien CROW ook de systematiek beheert, waarmee bestekken worden gemaakt, weet zij ook te vertellen: "In de Standaard RAW-bepalingen is in artikel 1.18 de bescherming van de te handhaven vegetatie opgenomen, inclusief de wortelzone van de bomen. Deze bepalingen zijn automatisch van kracht, wanneer met een RAW-bestek wordt gewerkt. Het enige dat de opdrachtgever hoeft te doen, is de te beschermen bomen in het bestek zelf noemen. Dat dit niet altijd goed gaat, komt omdat niet iedereen hiervan op de hoogte is, soms worden de bomen simpelweg niet aangegeven in het bestek. Soms staan de bomen wel netjes genoemd, maar ontbreekt de controle of ze ook echt zijn beschermd." Bomen aanwijzen in het bestek; er zijn voldoende voorbeelden van. Wethouder Van Swam van Beneden-Leeuwen nam zo bijvoorbeeld de bestekrichtlijn op dat een boomspecialist om bindend advies gevraagd moest worden voordat er gegraven werd rond de monumentale Mina Kuppenboom.

Jan P. Mauritz, unitmanager Bomen & Beplanting van Cyber adviseurs: "Ik heb zo'n tien jaar geleden de 'Bomenposter' – Bescherming van Bomen op Bouwlocaties – voor de vereniging Stadswerk gemaakt. Hierin staan richtlijnen opgesteld zoals het geen boomwortels met een diameter van meer dan 5 centimeter doorzagen zonder toestemming van de boombeheerder, geen bouwmaterialen rond bomen plaatsen en noem maar op. In Deel drie in een RAW-bestek kun je onder Randvoorwaarden de Bomenposter als bijlage opnemen. Dan worden deze richtlijnen bindend. De Bomenposter hangt al in menig kantoor en menige bouwkeet. In totaal zijn er al zo'n 200 duizend exemplaren verspreid na aanvraag. Heel wat gemeentes hebben hem dus in het bestek opgenomen." Maar mocht een groenafdeling niet bij het ontwerp betrokken worden door stedenbouwers of civieltechnici (wat nog vaak het geval is) en er later achter komen dat er rond een boom gegraven wordt, dan heeft de gemeente ook nog de zorgplicht achter zich. Als de desbetreffende grondroerder de boom schade heeft toegebracht en niet kan aantonen dat hij genoeg rekening heeft gehouden met de boom, kan een gemeente de grondroerder eveneens tot schadevergoeding dwingen.

"Groenmensen moeten zich niet laten intimideren door kabel- of leidingleggers"

Minderwaardigheidscomplex

Waarom worden er dan toch nog zoveel bomen ongestraft beschadigd bij grondwerkzaamheden? Omdat de gemeentelijke boombeheerder niet op de hoogte is van de schade? Voor een deel misschien wel. Marc Hogenboom, van TFI 4000 BV: "Schade vaststellen aan het functioneren van een boom is een ernstig probleem. Soms zijn er groeistoornissen waar te nemen, soms duurt het lang voordat er iets zichtbaar is en soms zie je na jaren nog niets! Objectief schade vaststellen is bij levende materialen veel moeilijker dan bij dode materialen."

Mauritz: "Het probleem bij de Bomenposter is de handhaving ervan. Dat gaat net zoals met het rookverbod in Nederland: er ligt een verbod, maar het wordt slecht gehandhaafd." Van Iperen: "De boodschap aan stedenbouwers en civieltechnici is kort en bondig: betrek de boombeheerder vroegtijdig in het ontwikkelproces. Ook is de technische informatie in de CROW-publicatie Infrastructuur en Bomen nuttig, want civieltechnici luisteren vermoedelijk ook eerder naar CROW, omdat zij een nuchtere en technische insteek hebben. Hierdoor overleggen zij hopelijk eerder met groenmensen." Civieltechnicus Edwin Mahu, werkzaam bij de gemeente Terneuzen, reageert hierop: "De gevolgen van wortelschade zijn te weinig bekend bij de civiele aannemer, dit is meer bekend bij groenbeheer door toezicht."

De oplossing zit hem dus in het vroege overleg tussen grondroerders en groenmensen, zo weet ook de civieltechnicus wat de groenbeheerder van plan is. Het is belangrijk dat beide partijen van elkaar weten wat ze willen gaan doen. Waarom gebeurt dat nog te weinig? Van Iperen: "Kabels en leidingvoorzieningen hebben een hardere maatschappelijke noodzaak dan bomen. Cultuurtechnici hebben een hekel aan het emotionele aspect rond bomen en vinden het onzin om 'een boom kosten wat kost te beschermen'. Boomwortels vormen geen probleem in de ogen

"Schade vaststellen is bij levende materialen veel moeilijker dan bij dode materialen"

Unitmanager B&B Jan P. Mauritz: "In Deel drie in het bestek kun je onder Randvoorwaarden de Bomenposter als bijlage opnemen. A3-formaat van deze poster is te bestellen bij de vereniging Stadswerk in Ede."

"Civieltechnici kijken niet op groenmensen neer, maar er is wel te weinig communicatie"

van sommige civieltechnici. Zij zijn van mening: 'Die kun je eraf hakken'. Als gevolg hiervan zitten sommige boombeheerders met een minderwaardigheidscomplex en krijgen ze ook de rest van de gemeente niet overtuigd van de waarde van bomen. Mahu is het niet met Van Iperen eens: "Civieltechnici kijken niet op groenmensen neer, maar er is wel te weinig communicatie."

Harde zakelijkheid

Hier zit een mogelijk tweede oorzaak van ongestoorde boomwortelschade: gemeenten

Meneer de kabel- of leidinglegger, wilt u graven rond een boom?

Prima, maar houdt u zich dan netjes aan de richtlijnen in de Bomenposter waar het bestek naar verwijst. Of: Prima, maar laat u zich dan eerst even volgens het bestek informeren door een boomspecialist en houdt u er rekening mee dat we de afdeling boombeheer toezicht laten houden op de graafwerkzaamheden.

Cecile van Iperen van CROW: "In de standaard RAW-bepalingen is in artikel 1-18 de bescherming van de te handhaven vegetatie opgenomen, inclusief de wortelzone van de boom."

en boombeheerders zijn zich zelf niet bewust genoeg van de economische waarde van bomen en verdedigen die dus ook niet hard genoeg. Mauritz: "Misschien worden richtlijnen zoals in de Bomenposter niet goed gehandhaafd omdat er op bomen wordt neergekeken, maar ook omdat boombeheerders te soft zijn om vernielers aan te pakken." Ook al is de maatschappelijke noodzaak van kabels en leidingen groter dan de maatschappelijke noodzaak van bomen, de maatschappelijke veiligheid komt in gevaar als een beschadigde boom omvalt na graafwerkzaamheden. Maar ook wanneer bomen niet dreigen om te vallen, is schade een ernstige zaak: bomen zijn net zo goed geld waard. Partijen vergeten dat grondroeders, net zoals bij kabels en leidingen, bij bomen net zo goed voor miljoenen euro's naar God helpen! Natuurlijk gaan civieltechnici, stedenbouwers en nutsbedrijven niet uit zichzelf het Stadsbomenvademecum bij het haardvuur zitten lezen, de Bomenposter op het werk ophangen of bang worden van bijvoorbeeld de KBB-vuistregels in de publicatie Infrastructuur en bomen. Daartoe moeten zij verplicht worden gesteld door gemeenten in bestekken en bij nalatigheid door

dezelfde gemeenten op het matje geroepen worden bij nalatigheid en het fors in hun knip gaan voelen.

Hogenboom ziet dit idee niet echt zitten: "Zo'n constructie of een vorm van samenwerking is pas echt mogelijk wanneer partijen gelijkwaardig zijn. De groensector neemt slechts een zeer klein deel van de begroting bij zulke werken voor haar rekening en staat dus achteraan in de rij. Wij zullen als sector een paar nullen achter onze begroting moeten zetten om mee te tellen."

Bij de gemeente Terneuzen werken groen en grijs inmiddels wel samen, een ontwikkeling die volgens Mahu zijn groen collega Varkevisser steeds meer voorkomt. Mahu: "Bij onze gemeente speelde dit probleem in het verleden ook wel, maar inmiddels is mijn collega Cock Varkevisser van groenbeheer aan ons team toegevoegd. Dit geldt niet alleen voor het groenbeheer, maar ook voor wegenbeheer en afvalinzameling. Ik denk dat deze werkwijze veel beter werkt, aangezien deze disciplines al vanaf het begin bij het project betrokken zijn. Want andersom gebeurde het dus ook dat er bij groenbeheer werkzaamheden

"Civiele technici zijn geen barbaren, maar in het verleden is er wel minder rekening gehouden met de bomen in het werkgebied dan nu het geval is"

“De boodschap aan stedenbouwers en civieltechnici: betrek de afdeling groen vroegtijdig in het ontwikkelproces”

uitgevoerd werden die het civieltechnische werk schade toebrachten, zonder dat wij ervan op de hoogte waren. Tevens proberen we zoveel mogelijk de groenwerkzaamheden te laten uitvoeren door een groenaannemer, dus deze werkzaamheden houden we zoveel mogelijk uit het civiele bestek. De maatregelen daarentegen kun je heel goed in het bestek omschrijven plus goed toezicht van groenbeheer.”

Varkevisser onderstreept dat samenwerking een trend aan het worden is: “De medewerkers in de civiele techniek zijn geen barbaren, ofzo. In het verleden is er inderdaad weinig rekening gehouden met de bomen in het werkgebied. Maar bij ons luisteren civieltechnische mensen inmiddels wel naar de adviezen van de groenafdeling. De laatste jaren kun je zien dat groen en civiel en nutsbedrijven weldegelijk rekening met elkaar houden. In goed overleg is er veel mogelijk. Je kunt bovendien de maatregelen allemaal in het bestek vastleggen, waardoor partijen hier rekening mee kunnen houden.”

Optreden

Tot zover de voorbereidingsfase van graafwerk. Nu verder: wat als een boombeheerder erachter komt dat een boom ondergronds beschadigd is door graafwerkzaamheden? Optreden! Het wordt tijd dat boombeheerders uit de slachtofferrol stappen en het softe imago van zich afschudden. We zijn verdorie geen bomenknuffelaars; we zijn zuinig op de waarde van een boom, op zowel de taxatiewaarde als de grote waarde die een boom heeft voor de gezondheid en het welzijn van mensen in stedelijk gebied. Gemeentes en boombeheerders moeten hun bomen willen beschermen omdat een beetje volwassen boom tienduizenden euro's waard is. Als een kabel- of leidinglegger vitale wortels beschadigt, verzwakt de boom en gaat hij sneller dood.

Gemeentes moeten zich niet zoveel geld door de neus laten boren uit gemakzucht of omdat ze zich afhankelijk blijven opstellen van civieltechnici en grondroerders. Opletten en harde zakelijkheid is geboden op het grensvlak bomen en kabels, niet alleen vanuit de kabels naar de bomen, maar net zo goed vanuit de bomen naar de kabels.

Intimidatie

Hans Kaljee, stedelijk boomconsulent bij de gemeente Amsterdam en lid van de werkgroep Infrastructuur en Bomen, legt uit waarom een gemeente niet altijd even gemotiveerd is om op te treden: “Als we als gemeente geen aanlegvergunning geven aan kabel- en nutsbedrijven, willen zij een alternatief tracé. De meerkosten van die omlegging komen dan voor rekening van de gemeente. De gemeente heeft het er niet altijd voor over om dat te betalen en verstrekt dan wel de aanlegvergunning.” Toch zou het niet gek zijn als een gemeente toch voor die oplossing kiest. Het kost namelijk meer geld om een boom in rook op te zien gaan door lomp graafwerk. Zodra de grondroerende partij toch schade aan de boomwortels brengt, overtreedt hij de zorgplichtwet. Dan is het aan de gemeente om de overtreder onmiddellijk bij de kladden te vatten voor schadevergoeding.

Waarom? Omdat die wortelschade het vroegde einde betekent van een boom met een taxatiewaarde van (...) euro, heel simpel. Legt de boom het loodje of wordt hij zwak en ziek, dan verdwijnt bovendien het positieve effect op de gezondheid en welzijn van een volwassen boom op de mens in de stad, hetgeen ook allemaal in geldwaarde uitgedrukt kan worden. Hogenboom: “Het zou goed zijn als de boom de status van onroerend goed krijgt, wat hij tenslotte ook is. Je graaft toch ook geen leiding door een kelder omdat dat de kortste weg is?” Mauritz (voormalig hoofd boombeheerder in Hilversum): “Ik ben ook eens benaderd om de kosten te betalen van een kabellegger die zijn tracé moest verleggen door een bestaande boom. Ik weigerde dat te betalen, rechtte mijn rug en zei dat ik hem dan wel eens terug wilde zien bij de man in de zwarte jurk (een rechter, red.). Je moet je gewoon niet laten intimideren. Boombeheerders durven vaak de kabel- of leidinglegger niet bij de kladden te vatten omdat ze aimabele, vredelievende mensen zijn die liever zoeken naar een compromis dan naar een harde aanpak. Terwijl een harde aanpak wel nodig is. De Bomenposter moet niet alleen gehandhaafd worden door de aannemer, maar ook door de boombeheerder als er iets mis gaat. De poster komt niet voor niks in een harde koker. Die is ervoor bedoeld om de aannemer mee tot

De Wet Informatieuitwisseling Ondergrondse Netten (WION) is ingegaan per juli 2008 en is vanaf 1 oktober 2009 verplicht. Deze wet houdt in dat grondroerders wettelijk verplicht zijn om kabel- en leidinginformatie bij het kadaster op te vragen voorafgaand aan graafwerkzaamheden. Nu verleent het kadaster deze dienst, voorheen deed het Kabels- en Leidingen Informatiecentrum (Klic) dit. Het opvragen van informatie over bestaande kabels en leidingen in de grond heet dan ook een Klic-melding. Als een grondroerder een Klic-melding doet, stuurt het kadaster dit verzoek door naar de betreffende netwerkbeheerder. Die moet betrouwbare tekeningen verstrekken aan de grondroerder.

de orde te roepen als hij ondeugend is geweest (pak slaag verkopen, red).”

Stadsdynamiek

Kaljee sluit af: “Dit bomen versus kabel en leidingen-probleem is natuurlijk een repeterend afgaande wekker. We kampen hier met de boomverzorgingsbranche al dertig jaar mee. Eerder is al eens gesproken over het invoegen van boomwortels in de Klic-melding, maar serieus is dit nooit van de grond gekomen. Lastig is dat de dynamiek binnen de stad ervoor zorgt dat die problematiek alleen maar erger wordt, niet minder.” Volgens hem gaat het met de assertiviteit van boombeheerders wel vooruit: “Bij bestaande bomen is het moeilijker om de ruimte voor de boom af te zetten tegen de aanleg van kabels en leidingen, maar bij het maken van nieuwe stadplannen gebeurt dat al beter en vaker.”